

УДК 630*44 (477.41/.42)

**ПРИРОДНО-КЛІМАТИЧНІ ТА ГІДРОФІЗИЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОВИХ БОЛОТНИХ ЕКОСИСТЕМ
ПОЛІСЬКОГО ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА**

*Левченко В. Б., кандидат сільськогосподарських наук;
Сергеева Д. Ф.; здобувач освітнього ступеня бакалавр;
Доготер А. Г., здобувач освітнього ступеня бакалавр*
waleriy07@ukr.net

*Національний університет «Чернігівський колегіум»
ім. Т. Г. Шевченка*

Вивчено вплив погодно-кліматичних змін на болотні екосистеми Перганського, Копищанського, Селезівської природоохоронних науково-дослідних відділень Поліського природного заповідника. Досліджено закономірностей утворення, гідродинаміки боліт, заболочених лісових екологічних ландшафтів Поліського природного заповідника, як важливого біоенергетичного компонента зони Полісся України, та носія значного обсягу природного біорізноманіття Полісся України.

Болотні лісові екосистеми Поліського природного заповідника відіграють важливу водо-регулюючу та природоохоронну роль [1]. Всі вони є цінною екологічною базою для природно-заповідного фонду зони Центрального та Східного Полісся України. Водно-болотні екосистеми Перганського, Копищанського та Селезівського природоохоронних науково-дослідних відділень (ПНДВ), відіграють важливу роль у формуванні річкових, водно-болотних, лісорослинних, природно-екологічних формацій зони Полісся України [2]. Тому, на сьогоднішній день через погодно-кліматичні зміни, зменшення тривалості дощового періоду, пересихання боліт, спостереження і вивчення їх флори, фауни, поверхневого та підгрунтового водостоку, а також стану торфовищ є досить перспективним й необхідним [3]. Все це в подальшому дасть можливість розкрити особливості сучасного формування та екології боліт зони Полісся України, припинити їх зневоднення, унеможливити виникнення та поширення лісових пожеж [4]. Екологічний моніторинг лісових болотних біоценозів Поліського природного заповідника дасть можливість більш детального вивчення поселень, життєдіяльності бобра річкового [5].

Дослідження по вивченню боліт Поліського природного заповідника проводились на закладених постійних пробних площах, площею від 0,5 до 1 га. в лісорослинних умовах В₃₋₄, С₄₋₅ Перганського, Копищанського природоохоронних науково-дослідних відділень Поліського природного заповідника. Під час проведення досліджень нами вивчались лісові болотні екосистеми з різним режимом водного живлення та гідроморфністю трофових ґрунтів. Також нами було вивчено гігро- й гідрофільну рослинність в умовах оліготрофного «Журавлинового болота», а також мезотрофного «Йосипового болота». Ми провели дослідження гідрофізичних процесів лісових болотних екосистем з різним ступенем гідроморфності болотних ґрунтів [3]. Крім цього досліджувались процеси, які проходять в болотних екосистемах, що в свою чергу лежать в основі утворення більшості боліт зони Центрального та Східного Полісся України[4]. Для проведення обліків ми використовували методику обстеження пробних площ лісових масивів [3]. Результати спостережень записувались в реєстраційний журнал проведення досліджень. Визначення ступеня заболочення території поводити згідно гідрометричної шкали визначення болотних екосистем [2]. Класифікацію болотних екосистем визначали за рослинами-індикаторами [2, 4].

Озерний тип утворення болота (Рис. 1) досить розповсюджений в Поліському природному заповіднику.

Рис. 1 Лісове оліготрофне «Журавлине болото» озерного типу
(Джерело – власні наукові дослідження).

Озера заповідника в своїй більшості мають льодовикове чи карстове походження. Під впливом зміни клімату відбувалося обміління озер, і заселення їх рослинами, відмирання й опадання

залишків яких призвело до утворення мулистого сапропелю потужністю подекуди до 0,8-1,5 м, а на деяких старих озерах, понад 2 м.

Торфи мезотрофного «Йосипового болота» (Рис. 2), Поліського природного заповідника, в середньому містять: 1,82–3,46% азоту, 1,42–3,90% кальцію, 0,26–0,42% фосфору, 0,19–0,51% калію. Їх зольність становить в межах 5,63–12,35%, але часто вона буває вищою через зневоднення та пересихання внаслідок погодно-кліматичних змін.

Рис. 2 Напівпересохле, драговинне, мезотрофне «Йосипове болото» (Джерело – власні наукові дослідження).

Ми встановили, що лісові болота (Рис. 3.) листяно-лісової групи в типах умов місцязростання В₄₋₅, С₄₋₅ включають водно-драговинно-болотні угруповання, в яких переважають широколистяні лісоутворюючі породи, вільха чорна (клейка), береза повисла, осика V та Va класу бонітету.

Рис. 3 Вільхово-осикове, мезотрофне, драговинне болото

у водозборі річки Болотниця Поліського природного заповідника
(Джерело – власні наукові дослідження).

Вільхово-осикові лісо-болотні екосистеми досить поширені в умовах Копищанського та Селезівського ПНДВ, де їх фітоценози займають близько 36 га.

Характерною рисою вільхових та осикових мезотрофних боліт є розподіл їх поверхні на малозволожені пристовбурні підвищення (свого роду суходільні острівці), і дуже зволожені або обводнені пониження між ними, де глибна драговини може сягати до 60-80 см. Висновки. Дослідженнями встановлено, що в умовах Пергаського, Копищанського, Селезівського ПНДВ найбільшому кліматичному впливу піддаються саме мезотрофні болотні екосистеми. Визначено, що пересихання мезотрофних боліт Поліського природного заповідника різко знижує водне живлення (поверхневий та підґрунтовий стік) малих річок Полісся, а саме: Уборть, Перга, Болотниця та Жолобниця. Доведено, що в умовах Поліського природного заповідника дуже необхідно вести гідрологічні спостереження за станом обводненості водно-болотних екосистем, а саме: оліготрофного - «Журавлинового болота», а також мезотрофного – «Йосипового болота».

Список використаних джерел

1. Григора І.М., Соломаха В.А. Лісові болота Українського Полісся (походження, динаміка, класифікація рослинності). – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 415 с.
2. Левченко В. Б., Шульга І. В. Болота як саморегулююча система в природі. Innovative solutions in modern science № 7(7), 2016. Dubai Silicon Oasis. Dubai, UAE. S. 98-115.
3. Левченко В. Б., Романюк А. А. Математична модель гідрофізичних процесів в лісових болотних екоценозах Житомирського Полісся. Науковий огляд. № 6(59), 2019. Люблінський технологічний університет (Люблін, Польща). С. 13-27.
4. Левченко В. Б. Екологічні особливості боліт Житомирського Полісся: навч.-метод. посіб. / В. Б. Левченко, І. В. Шульга, Ю. В. Остапчук; за наук. ред. В. Б. Левченко. – Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка. Житомир. 2014. - 40 с.
5. Цветова С. М. Рослинність України. Болота. Київ. Наук думка. 1969. 243 с.